

Lucjan Turoś

**ANDRAGOGIKA
REEDUKACJI**

Spis treści

Wstęp.....	9
I. Problematyka ksenofobii i tolerancji	13
1. Ksenofobia w ujęciu wybranych autorów	13
2. Antyksenofobiczne znaczenie tolerancji	21
3. Wychowanie w duchu tolerancji	31
4. Turystyka a ksenofobia	37
a. Ksenofobia, jej źródła i społeczne skutki	37
b. Turystyka zagraniczna jako czynnik sprzyjający przezwyciężaniu ksenofobii	44
5. Rola turystyki akademickiej w kreowaniu u studentów postawy szacunku do człowieka	46
II. Problematyka reedukacji	55
1. Reedukacja w ujęciu wybranych autorów	55
2. Stereotypy i reedukacja	64
a. Istota, treść i funkcje stereotypów	64
b. Znaczenie wiedzy o stereotypach dla reedukacji dorosłych	69
III. Andragogika reedukacji	73
1. Miejsce andragogiki reedukacji w systemie subdyscyplin andragogicznych	73
2. Przedmiot badań andragogiki reedukacji	78
3. Andragogika autokreacji a andragogika reedukacji ...	82
4. Potrzeba tworzenia andragogiki reedukacji	87
5. Kreowanie andragogiki reedukacji	90
6. Andragogika reedukacji i problematyka ksenofobii ...	96
IV. Metodologiczna koncepcja własnych badań w zakresie andragogiki reedukacji- na przykładzie ksenofobii	105

1. Potrzeba badań doświadczeń ksenofobicznych studentów, ich obserwacji i opisów sytuacji, w których manifestowano niechęć do obcych	105
2. Swoistość ksenofobii jako przedmiotu badań	106
3. Hipotezy badawcze	108
4. Problematyka badań i jej wpływ na dobór metod i technik badawczych	109
5. Metody i techniki badawcze	110
6. Szczególna rola metody biograficznej w badaniach nad ksenofobią	121
7. Wyjątkowa przydatność wywiadu ukrytego do badań problemów ksenofobii	122
8. Andragogiczny charakter badań ksenofobii uwzględniający dorobek nauk humanistycznych i społecznych	126
9. Teren badań	127
 V. Wyniki badań empirycznych autora pracy	129
1. Wyniki badań metodą sondażu diagnostycznego /badania ankietowe/	129
- Tabela 1. Społeczno- demograficzne cechy badanego środowiska	129
- Tabela 2. Definicja ksenofobii najbliższa prawdy	131
- Tabela 3. Okoliczności zetknięcia się ze zjawiskiem ksenofobii	132
- Tabela 4. Miejsce i przyczyny uświadomienia sobie antyhumanistycznej treści i społecznej szkodliwości wszelkich form ksenofobii	133
- Tabela 5. Antyhumanistyczna treść ksenofobii jako ideologii i jako postawy w stosunku do ludzi i do ich kultury	134
- Tabela 5a. Antyhumanistyczna treść ksenofobii i jako ideologii i jako postawy w stosunku do ludzi i do ich kultury /c.d./	135
- Tabela 6. Źródła ksenofobii	136
- Tabela 6a. Źródła ksenofobii /c.d./	137
- Tabela 7. Wpływ doświadczenia turystycznego na poglądy i postawy ksenofobiczne	138

- Tabela 7a. Wpływ doświadczenia turystycznego na poglądy i postawy ksenofobiczne /c. d./	140
- Tabela 8. Sytuacje turystyczne, w których uświadomiono sobie niebezpieczeństwa i trudności współżycia społecznego, wynikające z przejawiania postawy i poglądów ksenofobicznych.	141
- Tabela 8a. Sytuacje turystyczne, w których uświadomiono sobie niebezpieczeństwa i trudności współżycia społecznego, wynikające z przejawiania postawy i poglądów ksenofobicznych /c.d./	142
- Tabela 9. Wpływ doświadczenia turystycznego na ograniczenie lub całkowite odrzucenie poglądów i postaw ksenofobicznych	143
- Tabela 10. Doświadczenia turystyczne najsilniej warunkujące proces „duchowego wyzwolenia się z pęt ksenofobii”	144
- Tabela 11. Wpływ doświadczenia turystycznego, uzyskanego w czasie wycieczek zagranicznych, na poglądy na ksenofobię	145
- Tabela 11a. Wpływ doświadczenia turystycznego, uzyskanego w czasie wycieczek zagranicznych, na poglądy na ksenofobię /c. d./	146
- Tabela 12. Wiedza o człowieku, uzyskana podczas wycieczek zagranicznych, która staje się podstawą do rewidowania i odrzucania ksenofobicznych stereotypów, poglądów i opcji	148
- Tabela 12a. Wiedza o człowieku, uzyskana podczas wycieczek zagranicznych, która staje się podstawą do rewidowania i odrzucania ksenofobicznych stereotypów, poglądów i opcji /c. d./	149
2. Doświadczenia i poglądy studentów na ksenofobię w świetle materiałów ankietowych	150
3. Ksenofobia w świetle pisemnych autobiograficznych wypowiedzi badanych	160
a. Materiały autobiograficzne jako źródło wiedzy o ksenofobii	160
b. Ksenofobia w poglądach i doświadczeniu studentów	164

VI. Praktyczne wnioski z badań- dla edukacji i reedukacji dorosłych	169
1. Zasady akulturacji reedukacyjnej, służącej przewy- ciężaniu ksenofobii	169
a. Zasada udostępniania wartości, dóbr i wzorów kulturowych	170
b. Zasada zachęcania do uczenia się kultury hu- manistycznej	171
c. Zasada twórczej - dynamizującej umysł i uczucia- inspiracji	172
d. Zasada twórczego pobudzania	173
e. Zasada rozwijania potrzeb, zainteresowań i aspiracji kulturoznawczych	174
f. Zasada racjonalnego przygotowania do huma- nistycznej, reedukacyjnej akulturacji	175
g. Zasada integracji teorii i praktyki	176
h. Zasada uwrażliwiania na wartości humani- styczne	177
i. Zasada rozwijania potrzeb autokreacyjnych	178
j. Zasada interioryzacji wartości kulturowych	179
2. Przykładowe zadania oddziaływania reedukacyjnego na osoby mające ksenofobiczne poglądy i postawy	180
VII. Przewycięzanie ksenofobii i kształtowanie kultury humani- stycznej	185
1. Tolerancja jako integralny składnik kultury humani- stycznej wpływający na ograniczenie ksenofobii	185
2. Globalne i lokalne aspekty wielokulturowego wy- chowania turystycznego w duchu przyjaźni i toleran- cji	193
Zakończenie	205

Bibliografia	207
--------------------	-----

Załączniki:

Załącznik 1. Tabele obejmujące wyniki badań ankietowych	223
Załącznik 2. Przykładowe pisemne, autobiograficzne wypowiedzi 50 osób badanych, z interpretacją autora pracy, podane we fragmentach	301

Wstęp

Wzrost zachowań patologicznych: przestępczości, narkomanii, alkoholizmu, terroryzmu, przemocy, porwań, gwałtów, dewiacji seksualnych, mafijnych układów i powiązań, wojen lokalnych, zagrożeń i chorób cywilizacyjnych, niszczenia środowiska naturalnego- wszystkie te, dokonujące się w skali lokalnej i globalnej procesy, wymagają badań, kontroli i przeciwdziałania.

Jednym z ważnych czynników ograniczających społeczne skutki tych procesów jest reedukacja ludzi, którzy weszli w konflikt z prawem, moralnością, dobrymi obyczajami, tradycją kulturową i zasadami współżycia społecznego.

Opracowana przeze mnie „Andragogika reedukacji” jest właśnie próbą ukazania potrzeby tworzenia teorii procesów reedukacyjnych, pomagającej w rozwiązywaniu praktycznych problemów powtórnego wychowania ludzi, którzy na skutek swoich przestępczych i antyspołecznych działań znaleźli się na marginesie społecznym oraz stali się przedmiotem działań reedukacyjnych powołanych do tego instytucji.

Reedukacja obejmuje ludzi, którzy w różnych dziedzinach życia przekroczyli normy prawne i kulturowe i stali się przedmiotem działań przywracających im zdolność do zgodnego z wymaganiami społecznymi funkcjonowania w różnych rolach społecznych.

Andragogika reedukacji koncentruje się między innymi na analizie potrzeby i możliwości reedukacji tych, którzy ulegli wpływowi ksenofobii. Dokonana w pracy analiza istoty, źródeł, przejawów i skutków ksenofobii i możliwości jej przezwyciężania- właśnie w procesie reedukacji- ukazuje rolę i znaczenie tych oddziaływań wychowawczych i działań autokreacyjnych, które umożliwiają zrozumienie szkodliwości społecznej ksenofobii i jej destrukcyjnej funkcji jako czynnika niszczenia kultury humanistycznej.

Andragogika reedukacji powstaje jako dyscyplina naukowa, która ma być pomocna w tworzeniu warunków do przekształcania świadomości aksjologicznej potrzeb i stylu życia; tych którzy ulegali antyspołecznym wzorom zachowania i weszli na drogę demoralizacji i nihilistycznej negacji wartości humanistycznych.

„Andragogika reedukacji” powstaje jako wyraz zrozumienia palącej potrzeby stworzenia teoretycznych podstaw procesu wychowania ludzi, którzy realizują patologiczne wzory zachowań, odrzucają idee i wskazania europejskiej kultury moralnej, kierują się popędami agresji, skrajnym egoizmem, nienawiścią do człowieka.

Koncentracja na problematyce ksenofobii wynika z przekonań autora, że ksenofobia jako wyraz niechęci i nienawiści, pogardy i nieufności do ludzi należących do innych ras, nacji i grup etnicznych, wyznań religijnych, warstw społecznych- jest złem społecznym i wyrazem moralnego zwyrodnienia i że wymaga mądrego przeciwdziałania reedukacyjnego.

W różnych dziedzinach patologii społecznej funkcjonują rozmaite modele reedukacji. Zaprezentowany w „Andragogice reedukacji” model odnosi się przede wszystkim do zjawisk idei i zachowań ksenofobicznych. Jest to przykład możliwości realizowania celów i zadań racjonalnej reedukacji wracającej ludziom wiarę w sens życia.

U podstaw antyksenofobicznej reedukacji leży przekonanie autora, że nawet najbardziej zdemoralizowana jednostka ludzka może odzyskać zdolność do funkcjonowania zgodnego z zasadami humanizmu, racjonalizmu i tolerancji, jeśli zostanie poddana procesowi reedukacji i podejmie trud autokreacji.

Proces reedukacji osób mających ksenofobiczne poglądy i postawy wiąże się ściśle z realizacją celów i zadań wychowania w duchu tolerancji /zob. Lucjan Turowski: Turystyka i odkrywanie moralnego piękna tolerancji. 2003/. Jak wynika z przeprowadzonych przeze mnie badań walka z ksenofobią- to w istocie rzeczy uczenie reguł kultury- uczenie tolerancji.

Jak się okazało, największe znaczenie dla przezwyciężenia ksenofobii ma doświadczenie turystyczne i związana z nim moż-

liwość osobistego kontaktu z przedstawicielami różnych nacji, ras i grup etnicznych, kultur i religii.

Stwierdzenie tej zależności otwiera nowe możliwości organizowania turystyki reedukacyjnej. Badania przeprowadzone przeze mnie dają podstawę do stwierdzenia także faktu, że potężnym czynnikiem uwalniającym człowieka od ksenofobii jest praca nad sobą, samowychowanie, samodoskonalenie, autokrytycyzm, umiejętność racjonalnego myślenia- szeroko i głęboko pojęta autokreacja /zob. Lucjan Turos: Andragogika autokreacji, 2007/.

Andragogika reedukacji powstaje nie tylko jako wynik olbrzymiego społecznego zapotrzebowania na wiedzę o prawidłowościach, zależnościach, uwarunkowaniach i mechanizmach procesów reedukacji ludzi dorosłych, lecz także jako rezultat oddziaływania ideałów i koncepcji wychowania w duchu tolerancji, zawartych w pracach i doświadczeniach takich uczonych, jak: Aleksander Kamiński; takich działaczy oświatowych jak twórca Uniwersytetów ludowych w Szycach i Gaci Przeworskiej, Ignacy Solarz /lata 1924- 1931 i 1932 i 1939/ (zob. Lucjan Turos: Uniwersytet ludowy Ignacego Solarza i jego wychowankowie. 1970) i takich wychowawców i pisarzy, jak Janusz Korczak.

W twórczości naukowej i pisarskiej Aleksandra Kamińskiego i w osobistych spotkaniach z nim, zrozumiałem głębiej ideę samowychowania i samodoskonalenia, stanowiącą ważny składnik reedukacji.

Dorobek oświatowy i wychowawczy I. Solarza ukazał mi znaczenie osobowości wychowawcy jako żywego świadectwa działania zgodnego z ideałami demokratycznego i tolerancyjnego społeczeństwa i narodu.

Losy społeczno- zawodowe wychowanków I. Solarza przekonały mnie o tym, że jednym z najskuteczniejszych czynników reedukacji jest uczestnictwo w życiu społecznym, uczenie się ról społecznych.

W koncepcjach pedagogicznych Janusza Korczaka odkryłem ideę podmiotowego traktowania wychowanka i wiary w jego możliwości rozwojowe.

Opracowanie „Andragogika reedukacji” jest wyrazem przekonania autora, że w działalności przywracającej ludziom dorosłym zdolność do pełnowartościowego funkcjonowania społecznego i poczucie godności nie wystarczą tylko doświadczenia praktyczne, lecz konieczne są także teoretyczne analizy i uogólnienia.

Z uwagi na rozległość zjawisk patologii społecznej i specyfikę poszczególnych jej dziedzin ograniczyłem się tylko do analizy zjawisk ksenofobii i możliwości jej przeciwdziałania i przezwyciężania.

Wybór ksenofobii jako przedmiotu badań i jako terenu działalności reedukacyjnej wynika z przekonania o tym, że ksenofobia jest groźną „chorobą” społeczną i wymaga reedukacyjnej terapii.

Analiza dorobku Stanisława Dobrowolskiego, który był moim nauczycielem i dyrektorem w Liceum Pedagogicznym w Częstochowie, umocniła mnie w przekonaniu, że wychowanie humanistyczne jest społeczną koniecznością i warunkiem postępu moralnego.

Również udział w seminarium magisterskim u prof. Stefana Kieniewicza w Uniwersytecie Warszawskim był dla mnie źródłem inspiracji do głębszej analizy problematyki współżycia z przedstawicielami innych narodów. Dzięki prof. Stefanowi Kieniewiczowi głębiej uświadomiłem sobie historyczną prawdę o zasługach demokratycznie nastawionych Rosjan, Ukraińców i Żydów biorących czynny udział po polskiej stronie barykady w czasie powstań narodowych.

Nadmieniam też, że po raz pierwszy na temat potrzeby opracowania „Andragogiki reedukacji” rozmawiałem z redaktorką Idą Merżan, działaczką Komitetu Korczakowskiego, która opublikowała w „Fołks Sztyme” przeprowadzony ze mną wywiad na temat andragogiki i wychowania ludzi dorosłych. Uważała, że ja jako historyk wychowania, pedagog i andragog powinienem zwrócić baczną uwagę na potrzebę reedukacji ludzi dorosłych; między innymi badać empirycznie możliwości przezwyciężania ksenofobii w środowisku ludzi dorosłych i kreowania kultury humanistycznej.